

UNIMARC/Authorities

Mirna WILLER

Nacionalinė ir universiteto biblioteka, 10 000 Zagreb, Croatia, el. paštas: mwiller@nsk.hr

UNIMARC/Authorities: Universalusis autoritetinių duomenų formatas buvo išleistas 1991 m., o UNIMARC/Authorities: netikslumų ištaisymo sąrašas - 1994 m. Vėliau Nuolatinis UNIMARC komitetas apsvarstė ir pritarė pasiūlymui formata papildyti, tačiau šie papildymai dar nėra oficialiai paskelbti. Pasiūlymai buvo iš dalies pateikti UNIMARC/Authorities įrašų formato vartotojams, o tai įgalino patį komitetą suderinti juos su UNIMARC bibliografiniu formatu. Taigi apčiuoti šie laukai, polaukiai ir kodai.

1- - KODUOTŲ DUOMENŲ BLOKAS

100 Bendrai tvarkomi duomenys

100\$a/13-16 Naujas kodas gruziniškam ženklyniui ISO 10586:1996 ('07') ir ISO 10646 Lygis 3 (UNICODE) ('50').

100\$a/21-22 Naujas kodas gruziniškai rašto sistemai ('ma')

2- - PRADMENŲ BLOKAS

260 Pradmuo - Vietos paieškos pradmuo

460 Bendrosios nuorodos jungties duomenys - Vietos paieškos pradmuo

560 Dalinės nuorodos jungties duomenys - Vietos paieškos pradmuo

760 Pradmenų ryšys - Vietos paieškos pradmuo

Naujame 260 lauke rašoma autoritetinė leidimo, spausdinimo ar gamybos vietos forma, kuri pirmiausia taikoma retų knygų katalogavimui. Šis laukas atitinka bibliografinio formato 620 lauką - Vietą kaip paieškos pradmuo. Laukas turi tuos pačius indikatorius ir polaukiai kaip 420 bei 520. 7- -PRADMENŲ RYŠIO BLOKE yra 720 laukas.

Ryšiui tarp bibliografinio lauko 620 ir autoritetinio lauko 260 sukurti naudojamas patvirtintas \$3 Autoritetinio įrašo numeris.

8- - INFORMACIJOS ŠALTINIO BLOKAS

801 Įrašo sudarymo šaltinis

Polaukis \$2 Sistemos kodas papildoma lauką koduotu pavadinimu to formato, kuris naudojamas kompiuteriniame įrašo.

886 Nekonvertuoti pirminio formato duomenys

Šis laukas naudojamas tuomet, kai į UNIMARC formatą konvertuojami užsienio MARC formato įrašų duomenys, kuriems UNIMARC neturi atitiktens.

Nuolatinis UNIMARC komitetas aptarė būtinumą parengti UNIMARC/Authorities antrąjį leidimą. Visi nariai vieningai nusprendė, jog naujo leidimo išdėstymas bus toks pats kaip „UNIMARC Vadovas: bibliografinis formatas“. Tai reiškia, kad bus pateiktas išsamus aprašymas kaip naudoti laukus, polaukius ir kodus. Formatas bus išspausdintas neįrištas, atskirais lapais, kad būtų galima nuolat jį papildyti.

Į naująjį leidimą bus įtraukti ne tik straipsnio pradžioje minėti elementai. Yra sukurta keletas darbo grupių, rengiančių bei vykdančių svarbius projektus, tiesiogiai paveiksiančius formato vystymąsi ateityje.

IFLA UBCIM darbo grupė skirta minimalios apimties autoritetinių įrašų (MLAR) ir Tarptautinio standartinio autoritetinių duomenų numerio (ISADN) problemoms nagrinėti, buvo įkurta 1996 m. Jos tikslas - apsvarstyti būdus, kaip tarptautiniu mastu bendrai naudotis autoritetiniais įrašais. Darbo grupė pripažino, kad nacionalinės bibliotekos dėl įvairių istorinių, kultūrinių priežasčių, dėl vartotojų poreikių ir įpročių bei technologinių apribojimų labai įvairiai traktuoja IFLA rekomendacijas, pateiktas Visuotinės bibliografinės apskaitos programoje. Tai ypač akivaizdu, kai kalbama apie autoriaus vardo ar antraštės rašymą originalo forma kaip autoritetinio pradmens, t.y. tos pačios formos pradmens tam pačiam bibliografiniam entitetui. Darbo grupė pripažino, jog nebūtų praktiška tik vieną pradmens formą priimti visam pasauliui, todėl pasiūlė kiekvienos šalies valstybinės bibliografijos tarnyboms sudaryti savo autoritetinių įrašų failus prieinamus

per Internetą ir registruoti naujausią informaciją apie jas IFLA tinklalapyje bei pateikti jas naudojimui. Tokiu atveju būtų galima ieškoti ir bendrai naudotis vienos tautos ar daugelio tautų autoritetiniais failais dialogo režimu bei keistis jais elektroniniu būdu ISO 2709 formatu.

Vėliau grupė identifikavo ir apibrėžė pagrindinius autoritetinio įrašo elementus, esančius įvairiuose autoritetiniuose formatuose, ir pateikė rekomendacijas papildymams. Identifikuotieji pagrindiniai elementai buvo paimti iš UNIMARC/Authorities ir 9 MARC formatų: AAAMARC, BLMARC, Belgijos KBR MARC, CANMARC, Kroatijos UNIMARC, FINMARC, INTERMARC, MAB ir USMARC. Darbas apsiribojo autoritetiniais įrašais asmenvardžiams, kolektyvų ir konferencijų pavadinimams, unifikuotoms antraštėms, t.y. vardų autoritetinėms rinkmenoms.

Darbo grupė aptarė ISADN naudojimo idėją, kad tarptautinis standartinis numeris turėtų būti skiriamas autoritetiniams įrašams ir jungtų įvairių tarnybų sukurtus autoritetinius įrašus. Tačiau dėl ribotų organizacinių ir finansinių galimybių tokią sistemą palaikyti šio projekto realizavimą nutarta atidėti, o pačią koncepciją aptarti ateityje. Grupė rekomendavo palaukti ir pažiūrėti, kaip besiplėtojanti elektroninė terpė bei tobulėjanti technologija paveiks įrašų ryšius.

Remdamasi formatų suderinamumo darbo rezultatais ir apsvarščiusi būtiną tarptautiniam naudojimui autoritetinio įrašo turinį, darbo grupė pateikė Nuolatiniam UNIMARC komitetui rekomendacijas dėl UNIMARC/Authorities pakeitimo. Jos yra tokios:

- papildyti entiteto kategorijas (t.y. nurodyti, ar tai asmenvardis, ar kolektyvas, ar kūrinys) privalomą koduotą duomenų elementu, suteikiant galimybę parašyti jį įrašo etiketėje;
- įvesti naują polaukį unifikuoto pradmens kalbai nurodyti, nes ji dažnai skiriasi nuo katalogavimo kalbos, kuria pateikiami patikslinantys duomenys, sudarantys pradmens dalį, bei įrašomos pastabos ir jungtys. Šis polaukis gali būti taip pat naudojamas 5- -Dalinių nuorodų jungties bloko laukuose;
- darbo grupė palaiko pasiūlymą UNIMARC/Authorities gretutinės kalbos pradmenų formas laikyti atskiruose įrašuose;
- numatyti polaukio \$7 Rašto sistema naudojimą visuose pradmenų laukuose;
- polaukiai transliteracijos schemai bei rašto skaitymo kryptiai taip pat naudojami visuose pradmenų laukuose;
- įvesti privalomą duomenų elementą entiteto tautinei priklausomybei nurodyti kintamojo ilgio lauke su galimybe įrašyti reikšmes: „nenustatyta“, „dvi“ ir „daugiau negu dvi“ tautybes;
- ypač pageidautina nurodyti biografines pastabas. Taip pat parengtos rekomendacijos Autoritetinių ir

nuorodinių įrašų gairių (GARE) sudarymo darbo grupei, kuri buvo įsteigta 1997 m. per IFLA konferenciją Kopenhagoje. Jos yra tokios:

- apibrėžti reikalavimus išsamaus ar minimalaus lygio įrašo elementams;
- peržiūrėti žodyną;
- pateikti gretutinių duomenų įrašymo taisykles;
- pateikti daugiau pastabų;
- peržiūrėti reikalavimus skyrybos ženklams nustatyti;
- pateikti daugiau informacijos pradmenų ir nuorodų struktūrai nustatyti;
- papildyti pavyzdžiais.

Darbo grupė 1997 m. gruodžio mėn. savo pasiūlymus pateikė ekspertams. Nutarta ekspertų atsiliepimus kartu su Nuolatinio UNIMARC komiteto šių rekomendacijų pirminiais komentarais aptarti baigiamajame pranešime 1998 m. rugpjūčio mėn. Amsterdame.

Prancūzijos nacionalinės bibliotekos atstovė Nuolatiniam UNIMARC komitetui pristatė BnF projektą, aprūpinantį Prancūzijos bibliotekas UNIMARC/Authorities įrašais, ir Europos „Author“ projektą. BnF atstovų yra ir MLAR ir ISADN darbo grupėje. Šių dviejų projektų darbo rezultatai turi būti apibendrinti grupėje, o darbas tęsiamas toliau. Pasiūlymai dėl formato papildymo sutampa su MLAR ir ISADN darbo grupės rekomendacija, jog reikia aiškiai išreikšti ir detalizuoto entiteto kategorijos ir tautybės kodo. Kiti pasiūlymai:

- paskirti fiksuoto ilgio koduotų duomenų laukus, kad būtų galima koduoti entitetui būdingas savybes, nepriklausančias nuo kalbos;
- parengti daugiau informacinių pastabų;
- sudaryti galimybę gretutinius pradmenis skirtingomis kalbomis įrašyti į vieną autoritetinį daugiakalbį įrašą;
- įvesti į autoritetinio formato 7- -PRADMENŲ RYŠIO BLOKĄ standartinę ryšio techniką, sutampančią su naujai adaptuota bibliografinio formato 4- -ĮRAŠO RYŠIO BLOKO technika;
- pakoreguoti neatitikimus tarp bibliografinio ir autoritetinio formatų autorius/antraštė laukuose.

Pasiūlymus teikia ir GARE pakeitimų darbo grupė, įkurta Katalogavimo sekcijos, tačiau ji dar nepateikė Nuolatiniam UNIMARC komitetui savo veiklos rezultatų dėl tolimesnės formato raidos. Bet mes tikimės, jog tai bus padaryta kitame Nuolatinio UNIMARC komiteto susitikime.

IFLA Nuolatinis komitetas kreipėsi į Dalykinimo ir Sisteminimo sekcijas prašydamas pateikti komentarus dėl UNIMARC/Authorities papildymų, ypatingai atsižvelgiant į „Dalykinių rubrikų kalbos pagrindinius principus“. Nuolatiniam UNIMARC komitetui buvo pateiktas bendras narių pageidavimas dėl santykio kodų polaukyje \$5 Jungties kontrolė detalumo, kad būtų išvengta nereikalingos painiavos.

IFLA darbo grupė dėl Kolektyvo pradžios formos ir struktūros buvo įkurta 1995 m. Stambule. Dokumento „Kolektyvo pradžios forma ir struktūra“ peržiūros rezultatai turi būti įtraukti į formato papildymų projektą.

Europos mokslinių bibliotekų susivienijimo (CERL) Rankinio spausdinimo knygų duomenų bazė yra daugiainacionalinė, šiuo metu apimanti šėšių bibliotekų failus, kurie atspindi skirtingas katalogavimo tradicijas ir praktiką, aprašant senas knygas. CERL komunikacinis formatas - UNIMARC. Autoritetinė pradžios kontrolė šioje

duomenų bazėje Susivienijimo patarėjų grupės susitikime, vykusiame 1998 m. vasario mėnesį, buvo laikoma prioritete. Minėtoji grupė aptarė tezauro failo plėtotę, kad jame būtų vietos pavadinimas, spausdininko vardas ir autorius/antraštė. Tezaurus vietoj autoritetinio failo buvo pasirinktas todėl, jog grupė mano, kad tik toje terpėje, kuri suteiks vienodą statusą skirtingoms formoms, bus galima išsaugoti nacionalines istorinių asmenybių ir kolektyvų ypatybes autoritetinėse formose.

UDK 025.3:004

Bibliografinis ryšys tarp elektroninių dokumentų leidėjų ir valstybinės bibliografijos tarnybų: BIBLINK projektas

Trudi NOORDERMEER

Nyderlandų nacionalinė biblioteka, PO Box 90407 2509 LK Den Haag, the Netherlands, el. paštas: trudi.noordermeer@konbib.nl

1. Įvadas

BIBLINK projektas, kurį iš dalies finansuoja Europos komisijos Telematikos taikymo programa, buvo pradėtas 1996 m. balandžio 1 d. Jo tikslas yra suformuoti valstybinės bibliografijos tarnybų ir elektroninių dokumentų leidėjų ryšius, siekiant parengti autoritetinę bibliografinę informaciją, kuri būtų naudinga abiem sektoriams. Idėja išsikristalizavo iš ES vykdomų projektų, žinomų CoBRA pavadinimu. Šis forumas pripažino, kad spartus elektroninių publikacijų gausėjimas iškėlė klausimus, kurie turi būti sprendžiami tarptautiniu lygiu. BIBLINK projektui reikalinga nacionalinių Europos bibliotekų bibliografinė patirtis, bendradarbiavimas su knygų pramonės partneriais, elektroninių leidinių aprašymo katalogams ar kitiems sąrašams analizė.

BIBLINK vadovauja Britų biblioteka. Jos partneriai yra Ispanijos, Prancūzijos, Olandijos ir Norvegijos nacionalinės bibliotekos, UKOLN (Batas, Jungtinė Karalystė) ir Oberta de Catalunya universitetas (Barselona, Ispanija). Patarimus teikia du rėmėjai: "Book Industry Communication" (BIC) ir CD-ROM SPAG, veikiantys Londone.

1.1. Projekto pagrindimas

Medžiagos, kuri leidžiama daugiausia arba tik elektroninėmis laikmenomis, kiekis nuolat auga. Tai kelia nemažą nacionalinių bibliotekų susirūpinimą, nes iškyla grėsmė, kad žymi dokumentų dalis gali nepatekti į valstybines bibliografijas ar panašius leidinius. Be to, nėra nei reikiamos elektroninių publikacijų bibliografinės apskaitos, nei suderinto daugelio elektroninių leidinių tipų bibliografinio aprašo standarto, kuris galėtų padėti vykdyti bibliografinę apskaitą. Pagaliau šiuo metu tarp leidėjų ir valstybinės bibliografijos tarnybų nėra tiesioginio bibliografinio ryšio.

1.2. BIBLINK projekto tikslai ir jo teikiama nauda

Bendras BIBLINK projekto tikslas - toliau plėtoti ir tobulinti valstybinės bibliografijos paslaugas.

Tikslai:

- sukurti tiesioginį bibliografinį ryšį tarp leidėjų ir valstybinės bibliografijos tarnybų, kuris palengvintų reikiamą elektroninių leidinių bibliografinę apskaitą, ypač tų leidinių, kurie publikuojami per tinklus;
 - parengti suderintą įvairių elektroninių publikacijų bibliografinį aprašą, kuris galėtų padėti vykdyti bibliografinę apskaitą;
 - patenkinti nacionalinių bibliotekų poreikį turėti patikimą išankstinę informaciją apie elektronines publikacijas;
 - vykdyti šių publikacijų bibliografinę apskaitą;
 - sudaryti sąlygas elektroninės medžiagos leidėjams registruoti naujas elektronines publikacijas;
 - sudaryti sąlygas pateikti leidinyje išsamius bibliografinius duomenis, kaip sudėtinę elektroninio leidinio dalį;
 - padėti antrojo lygio vartotojams, tokiems kaip bibliotekų paslaugų tiekėjai, patenkinti augančius informacijos apie elektronines publikacijas poreikius;
 - sugebėti šias publikacijas identifikuoti unikalium būdu (tai ypač svarbu medžiagai, kuri publikuojama per tinklus);
 - aprūpinti informacija apie elektronines publikacijas trečiojo lygio vartotojus - bibliotekas, kad pastarosios galėtų patenkinti savo vartotojus;
 - aprūpinti bibliotekas su šia medžiaga susijusiais bibliografiniais įrašais, kuriuos būtų galima įtraukti į katalogus.
- Iš minėtųjų tikslų aiškėja daugelis tokios sistemos privalumų. Pagrindinis privalumas yra tai, kad bus galima išvengti pavojaus, jog nacionalinės bibliotekos praleis reikšmingus darbus vien todėl, kad pastarieji yra išleisti elektroninėmis laikmenomis.

1.3. Planavimas

BIBLINK buvo padalintas į du etapus, kiekvienas jų trunka apie 18 mėnesių.